BOFIT-blogi

Sota kasvattaa Venäjän taloutta hyvinvoinnin kustannuksella

Venäjän talous | 14.09.2023 | Lauri Vesala

KIRJOITTAJA

Lauri Vesala

Venäjän talous muistuttaa yhä enemmän sotataloutta, jossa valtio mobilisoi käytettävissä olevat tuotannontekijät palvelemaan sotaponnisteluja. Kasvua ei voi kuitenkaan pitää kestävänä.

Venäjä on jatkanut brutaalia hyökkäyssotaa Ukrainassa jo yli puolitoista vuotta. Sodasta ovat tietysti kärsineet eniten hyökkäyksen ja osittaisen miehityksen kohteeksi joutuneet ukrainalaiset, mutta sota aiheuttaa myös venäläisille kustannuksia. Venäjän talous on kärsinyt monin tavoin sodan seurauksista muun muassa pakotteiden ja kasvaneen epävarmuuden vuoksi. Tällä hetkellä Venäjän bruttokansantuotteen kasvua kiihdyttää kuitenkin juuri sota. Venäjän talous muistuttaa yhä enemmän sotataloutta, jossa valtio mobilisoi käytettävissä olevat tuotannontekijät palvelemaan sotaponnisteluja. Kasvua ei voi kuitenkaan pitää kestävänä. Tilanne alleviivaa karulla tavalla sitä, ettei bruttokansantuote ole aina inhimillisen hyvinvoinnin vaan arvonlisän mittari.

Tuoreessa BOFITin Venäjä-ennusteen päivityksessä vuoden 2023 BKT-kasvuksi arvioidaan noin 2 %. Ennustettua talouskasvua selittää viime vuoden heikko kehitys ja pitkälti sotamenoista johtuva julkisen kysynnän erittäin nopea kasvu. BKT saattaa kohta saavuttaa sotaa edeltävän tason viime vuoden notkahduksen jälkeen.

Kuvio 1.

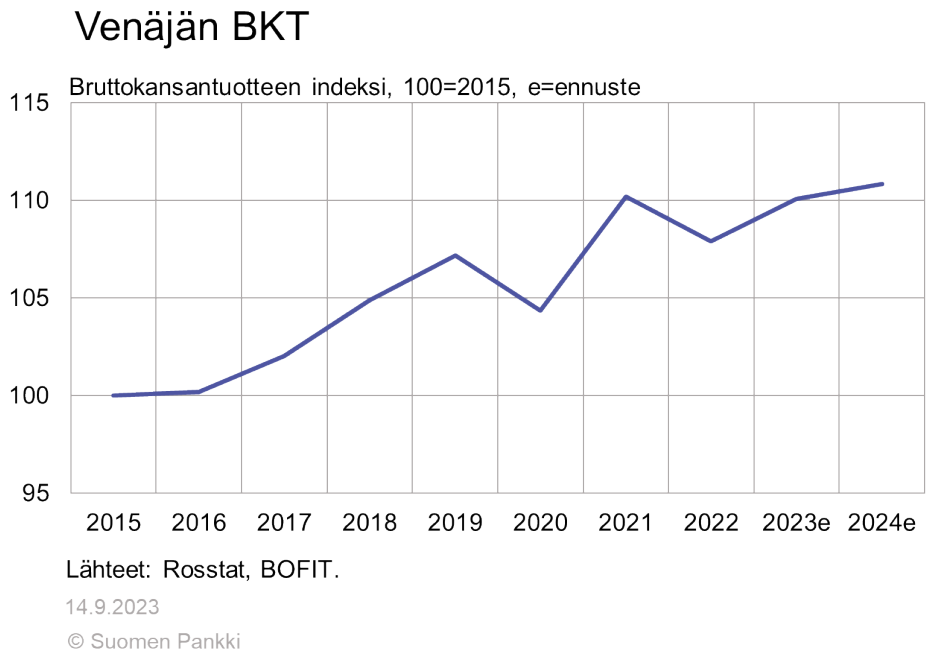

Venäjän talous kasvaa tulevan hyvinvoinnin kustannuksella. Sotateollisuus vie julkisia varoja ja tuotantokapasiteettia, mitä voitaisiin käyttää johonkin hyvinvointia pidemmällä aikavälillä lisäävään. Erittäin kireät työmarkkinat ja sotilaiden korkeat palkkiot ovat johtaneet palkkojen nopeaan kasvuun ja siten tukeneet yksityistä kulutusta. Palkkojen nopea kasvu ja suuret julkiset menot ovat kuitenkin pidemmän päälle omiaan kiihdyttämään inflaatiota. Investoinnit sotateollisuuteen vinouttavat talouden rakennetta sodanjälkeisessä maailmassa.

Sodan inhimilliset tragediat aiheuttavat pitkäaikaisia haittoja molemmin puolin rintamaa. Monet sotilaat palaavat taisteluista mielenterveyden ongelmien kanssa tai fyysisesti haavoittuneina. Heidän hoitonsa vaatii resursseja. Heidän kykynsä osallistua työmarkkinoille on heikentynyt, eikä tämä lupaa hyvää esimerkiksi rikollisuuden kehitykselle.

Julkiset menot ovat kasvaneet nopeasti alkuvuonna 2023[1] ja tätä selittää pitkälti sotaan liittyvien menojen kasvu. Sodassa kuluu hurjaa tahtia varusteita ja kalustoa, mitä korvataan valtion hankinnoilla. Sotilaita, jotka ovat usein kotoisin Venäjän köyhiltä alueilta, houkutellaan palvelukseen maksamalla julkisista varoista kotiseudun palkkatasoon nähden moninkertaisesta palkkaa. Vapaaehtoisille sopimussotilaille maksetaan, ainakin periaatteessa, myös korkeita kertakorvauksia samoin kuin haavoittuneille ja kaatuneiden omaisille. Massiivisella julkisten menojen lisäyksellä on kustannuksensa. Venäjän konsolidoitu federaatiobudjetti on kääntynyt reilusti alijäämäiseksi. Alijäämän osuus BKT:sta 12 kuukauden summana saavutti alkuvuonna

korkeimman tason[2] sitten vuoden 2009 finanssikriisin.[3] Venäjän sotakassa ei ehkä tule tyhjentymään, koska maa voi viime kädessä painaa lisää rahaa, mutta vaikeita valintoja sillä on joka tapauksessa edessä. Talouskasvua ei voida loputtomiin tukea korkeilla julkisilla menoilla, vaan tien päässä odottavat kasvun hidastuminen, yksityisten investointien syrjäytyminen, sopeutustoimet ja inflaation kiihtyminen.

Kuvio 2.

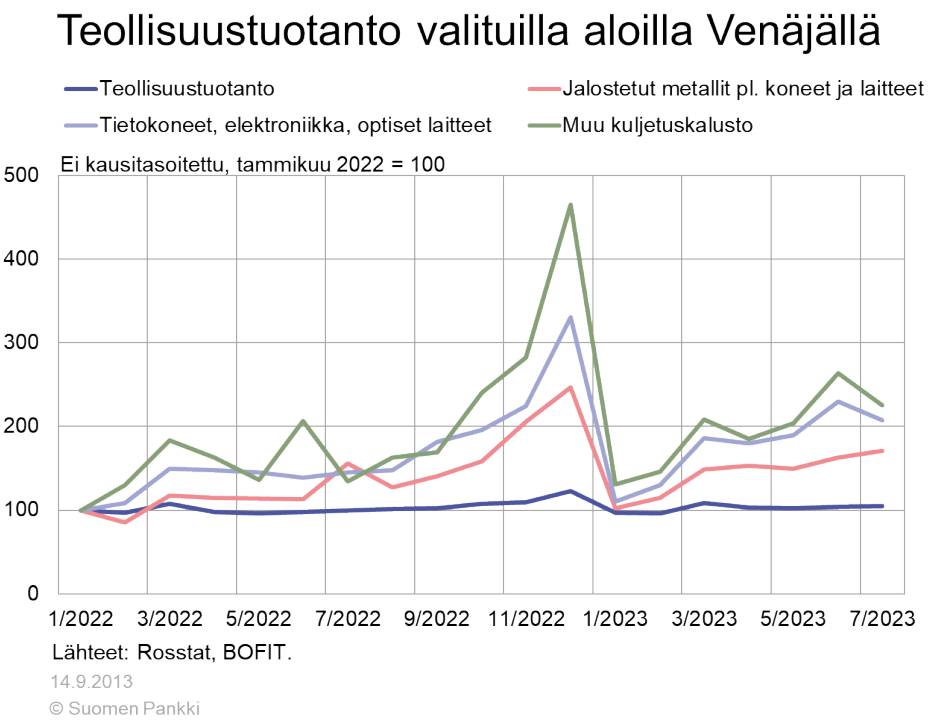

Teollisuudessa on nähty erittäin vahvaa kasvua lähinnä sotateollisuuteen kytkeytyvillä aloilla. Tuotanto on kasvanut voimakkaasti esimerkiksi sellaisilla aloilla kuten optiset laitteet, ”muut kuljetusvälineet” (mm. laivat, lentokoneet ja sotilasajoneuvot) ja metallituotteet (mm. aseet, asejärjestelmät ja ampumatarvikkeet). Teollisuuskasvu näillä aloilla on ollut nopeaa etenkin monilla perinteisesti vahvoilla sotateollisuusalueilla. Samat alat ovat myös investointien puolella kasvun vetureita.[4] Sotateollisuuden investoinnit palvelevat sodan tarpeita, mutta eivät välttämättä sodanjälkeistä taloutta. Venäjä saattaa löytää itsensä sodan jälkeen samankaltaisesta tilanteesta kuin Neuvostoliiton romahtaessa: sotateollista kapasiteettia on enemmän kuin kysyntää, eikä tehtaiden konvertointi kannattavaan siviilituotantoon ole helppoa, nopeaa ja halpaa.

Kaikki saatavilla oleva tuotantokapasiteetti on pyritty sotateollisuudessa ottamaan käyttöön ja

monien tehtaiden on kerrottu siirtyneen kolmivuorotyöhön. Sotateollisuudessa ei ole loputtomasti kasvupotentiaalia, sillä suuri osa kasvusta on ollut varastojen pohjalta kaavitun kaluston kunnostamista käyttökelpoiseksi – varastot lopulta joskus hiipuvat. Venäjän sotakalustoa myös tuhoutuu Ukrainassa paljon, joten jalostusteollisuuden kasvua ylläpitävät tuotteet eivät ole kovin pitkäkestoisia. Rintamalla viikossa tuhoutuva panssarivaunu kasvattaa Venäjän BKT:ta, mutta kenenkään hyvinvointia se ei lisää.

Kasvava sotateollisuus vaikuttaisi syrjäyttävän muuta taloudellista toimeliaisuutta. Samaan aikaan, kun sotateollisuus työllistää yhä useamman, vähintään sadat tuhannet venäläiset eivät enää ole työmarkkinoiden käytettävissä vaan rintamalla tai maanpaossa. Syyskuussa 2022 alkaneessa ”osittaisessa liikekannallepanossa” virallinen värväystavoite oli 300 000 sotilasta. Eri arvioiden[5] mukaan jopa noin miljoona venäläistä on muuttanut maasta vähintään väliaikaisesti sodan alun jälkeen. Työttömyysaste laski heinäkuussa historiallisen alas 3 %:iin ja monilla aloilla työvoimapula alkaa olla vakava kasvun este. Samoin kuin sotaan, myös sotateollisuuden palvelukseen rekrytoitaville on tarpeen tarjota korkeita palkkoja ja muita etuja.

Yhteenvetona voi todeta, ettei Venäjälle ennustettua talouskasvua voida pitää merkkinä, että maalla tai sen taloudella menee erityisen hyvin. Kasvu tulee tulevan hyvinvoinnin kustannuksella. Sota kuluttaa varoja ja tuotantokapasiteettia, mitä voitaisiin käyttää johonkin hyvinvointia lisäävään. Julkinen talous on sotamenojen kasvun vuoksi kääntynyt selvästi alijäämäiseksi. Sotateollisuuden investoinnit vinouttavat talouden rakennetta. Hyökkäyssodassa ei ole valitettavasti kuitenkaan kyse pelkästä tuhlauksesta. Venäjä käyttää valtavia resursseja niin ukrainalaisten kuin omien kansalaistensa hyvinvoinnin aktiiviseen tuhoamiseen.

Asiasanat

BKT, BOFIT, sota, talouskasvu, Ukraina, Venäjä